

Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ ΣΤΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ:

Μια Εμπειρία από το Τμήμα Ιατρικής του Πανεπιστημίου
της Θράκης

Π. Σακελλαρόπουλος, Μ. Λειβαδίτης

Ενα από τα σημαντικότερα προβλήματα της σύγχρονης Ελλάδας είναι ο υδροκεφαλισμός της κοινωνικής και πολιτικής ζωής, ο οποίος παρουσιάζει δύο όψεις: α) Στο κέντρο (στην Αθήνα - Θεσσαλονίκη) συνοστίζεται και ασφυκτιά ένα πλήθος υπηρεσιών, λειτουργιών, πνευματικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων, β) Στην περιφέρεια (στην υπόλοιπη Ελλάδα) υπάρχει σε διαφορετικό βαθμό ανάλογα με την περιοχή, περιορισμένος αριθμός ουσιαστικών λειτουργιών και δημιουργικών δραστηριοτήτων. Υπάρχει, ακόμα μια αίσθηση υποβάθμισης ή και απονέκρωσης εν μέρει τουλάχιστον δικαιολογημένη.

Η κατάσταση αυτή συνιστά μια κοινωνική δυσλειτουργία. Το κέντρο απορροφά τα δυναμικότερα στοιχεία από όλη την Ελλάδα. Οι δομές του κέντρου πολιορκούνται ασφυκτικά. Οι ευρισκόμενοι "εντός των τειχών" αναπτύσσουν συχνά τη νοοτροπία "κλειστού κύκλου επιλέκτων". Πολύτιμο δυναμικό σπαταλάται σε άγονες διαμάχες και η ατμόσφαιρα αυτή δυσχεραίνει την αξιοκρατική κρίση. Αυτά ισχύουν για τη διοίκηση της πολιτείας, για την πανεπιστημιακή ζωή αλλά ειδικότερα για μας και για τον τομέα παροχής υπηρεσιών ψυχικής υγείας.

Ενδιαφέροντες είναι οι αναπτυσσόμενοι ψυχολογικοί μηχανισμοί. Οι του κέντρου αντιμετωπίζουν ενίοτε την περιφέρεια με υποτιμητική και πατερναλιστική διδακτική διάθεση, η οποία αντανακλά και τις δικές τους ανεπάρκειες. Οι της περιφέρειας αντιμετωπίζουν το κέντρο με δέος, επιφυλάξεις, το κατηγορούν για απληστία. Οι συνθήκες αυτές εμποδίζουν την επικοινωνία, τέμνουν την κοινωνική ζωή σε δύο χώρους διαφορετικών ταχυτήτων.

Η δημιουργία των περιφερειακών πανεπιστημίων, αποτέλεσε και αποτελεί μια φιλόδοξη προσπάθεια αντιμετώπισης του υδροκεφαλικού συγκεντρωτισμού στο ευαίσθητο ζήτημα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της επιστημονικής έρευνας. Η προσπάθεια αυτή παρουσίασε εξαρχής ορισμένα προβλήματα, τα οποία με την πάροδο του χρόνου οξύνθηκαν και τείνουν πλέον, τουλάχιστον για ορισμένα περιφερειακά πανεπιστήμια, να καταστούν εκρηκτικά. Κατωτέρω θα επισημανθούν ορισμένα από αυτά τα προβλήματα.

Συχνά επισημαίνονται ζητήματα θεσμικά και οικονομικά. Έτσι π.χ. οι υπάρχουσες χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες για την έγκριση προγραμμάτων ή για την κατάληψη θέσεων και οι τραγικές μερικές φορές

ανεπάρκειες της υλικοτεχνικής υποδομής δημιουργούν μια αίσθηση αδυναμίας και μια διάθεση παραίτησης η οποία ακολουθεί ένα αρχικό στάδιο ενθουσιασμού. Πολλά αξιόλογα στελέχη τέτοιων πανεπιστημίων, δεν αφομοιώνονται τελικά, παραιτούνται, αιμορραγούν προς το κέντρο.

Υπάρχουν όμως και βαθύτερα προβλήματα τα οποία οδηγούν στο ίδιο αποτέλεσμα. Ένα από αυτά σχετίζεται με το κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο της περιοχής η οποία επιλέγεται για τη δημιουργία πανεπιστημίου. Δεν είναι απλό θέμα κάποιας επιφανειακής αξιολόγησης (π.χ. του τύπου "αυτή η περιοχή έχει υψηλό, αυτή η περιοχή έχει χαμηλό πολιτιστικό επίπεδο"). Αφορά πρώτιστα την εναρμόνιση των δυνατοτήτων και των φιλοδοξιών της περιβάλλουσας κοινωνικής ομάδας και του πανεπιστημίου. Περιοχές με μόνιμο πληθυσμό (με πληθυσμό δηλαδή, που έχει τις ρίζες του στην περιοχή) και με ανεπτυγμένα ήδη δίκτυα επικοινωνίας (όχι δηλαδή απομονωμένες) έχουν τις καλύτερες προοπτικές.

Αυτό δε σημαίνει ότι μόνο στις "ευνοϊκές" περιοχές πρέπει να γίνονται πανεπιστήμια. Ίσως μάλιστα να χρειάζεται περισσότερο στις άλλες. Σε κάθε περίπτωση όμως χρειάζεται, πριν αλλά και μετά την ίδρυση του περιφερειακού πανεπιστημίου, καλή ενημέρωση και προετοιμασία, συστηματική εργασία με τον πληθυσμό. Θα πρέπει να καμφθούν αντιστάσεις, αρχέτυπα, μύθοι. Θα πρέπει να απομονωθούν συμφεροντολογικές και κερδοσκοπικές, συχνά μίζερες, διαθέσεις μερίδας του πληθυσμού. Ενίοτε η ίδρυση πανεπιστημίου, αντιμετωπίζεται σαν μια επέλευση "ξένων" (διδασκόντων-φοιτητών), η οποία απειλεί να ανατρέψει παραδοσιακά ήθη, ισορροπίες, υπάρχουσες ιεραρχίες. Σε άλλες περιπτώσεις η κατάσταση αντιμετωπίζεται από άλλη σκοπιά (αύξηση των ενοικίων της ανταλλακτικής αξίας των υπηρεσιών χωρίς βελτίωση της ποιότητάς τους, αύξηση της αξίας της γης). Είναι προφανές ότι η κατάσταση αυτή οξύνει και τις ενδοκοινωνικές συγκρούσεις και τις συγκρούσεις κοινωνίας - πανεπιστημίου.

Η άμβλυνση αυτών των φαινομένων προϋποθέτει στενή συνεργασία των πανεπιστημιακών αρχών με όλες τις τοπικές εξουσίες, προσφορά ενίσχυσης και συμπαράστασης στο έργο τους. Προφανώς και οι ερευνητικές και όσο είναι δυνατόν και οι εκπαιδευτικές πανεπιστημιακές δραστηριότητες πρέπει να συνδέονται με τις ειδικές ανάγκες και τα προβλήματα της περιοχής (χωροταξικά, κοινωνικά, υγείας κ.ά.).

Ένα άλλο πρόβλημα συνδεδεμένο με τη λειτουργία των περιφερειακών πανεπιστημίων έχει σχέση με ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά (ιδεολογία, φιλοδοξίες, κίνητρα, επιθυμίες) πολλών, ιδίως νέων, μελών του Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού (Δ.Ε.Π.). Πρόκειται για αξιόλογους επιστήμονες με καλές συνήθως σπουδές, όμως συχνά μονομερείς, προσανατολισμένες προς μια θετικιστική - τεχνοκρατική κατεύθυνση. Αντίθετα, είναι περιορισμένη η συστηματική κοινωνιολογική φιλοσοφική παιδεία. Έτσι συχνά επικρατεί στη συνείδηση τους μια ασαφής εκτίμηση εννοιών και αξιών όπως: περιφερειακό πανεπιστήμιο, επιστημονικό έργο, εφαρμοσμένη αναζήτηση, επικοινωνία, διανθρώπινες σχέσεις. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για επιστήμονες ασχολούμενους με θετικές επιστήμες όπως η ιατρική. Χαρακτηριστικά αναφέρεται κάτι αρκετά γνωστό: Η ψυχολογία του αρρώστου και του ιατρού και η μεταξύ τους επικοινωνία, ουσιαστικά απουσιάζει από τη διδακτέα ύλη των ελληνικών αλλά

και αρκετών ξένων ιατρικών σχολών. Αυτή η κατεύθυνση της παιδείας δημιουργεί σημαντικά προβλήματα στους εργαζόμενους στα περιφερειακά πανεπιστήμια, τα οποία και από τη φύση τους και από τις τεχνικές δυνατότητές τους, μπορούν και πρέπει να έχουν ένα προσανατολισμό περισσότερο πειραματικό, κοινωνικά προσανατολισμένο και ανθρωπιστικό, τόσο στη διδασκαλία όσο και στην έρευνα.

Οι μεταβολές που προκαλούν η επιδίωξη και η κατοχή εξουσίας στη συμπεριφορά αλλά και στη δομή της προσωπικότητας εξουσιαζόντων και εξουσιαζομένων είναι αρκετά γνωστές. Πολλοί χρησιμοποιούν τον τίτλο Δ.Ε.Π., σαν σκαλοπάτι για την άνοδο στον πολιτικό χώρο. Ορισμένοι αντίθετα χρησιμοποιούν την κομματική ένταξη σαν μέσο για ταχεία επιστημονική ανάδειξη. Είναι γνωστές οι επιπτώσεις της κομματικοποίησης στη λειτουργία των πανεπιστημιακών οργάνων, η ευνοιοκρατία και η αναξιοκρατία που αυτή συνεπάγεται.

Σε πολλά περιφερειακά πανεπιστήμια η κομματικοποίηση δεν είναι τόσο έντονη. Συνυπάρχει με και μετριάζεται από την ύπαρξη δικτύων διαπροσωπικών σχέσεων. Τα δίκτυα αυτά, αν και λιγότερο ψυχρά και δύσκαμπτα από τους κομματικούς μηχανισμούς, συχνά δεν είναι λιγότερο ισοπεδωτικά και αναξιοκρατικά από εκείνους.

Προφανώς η πολιτική ακόμα και η κομματική ένταξη του πανεπιστημιακού δασκάλου δεν είναι κάτι α ργιογιό κακό. Μπορεί να είναι και πολύ καλό αν είναι παράγων ήθους και συνέπειας. Μπορεί να συμβάλλει στη βελτίωση ποιότητας της πολιτικής ζωής και της κομματικής λειτουργίας, στην ορθολογικοποίηση κομματικών και κυβερνητικών προγραμμάτων, στην προώθηση αναγκαίων μεταρρυθμίσεων. Πολλά εξαρτώνται από τα κίνητρα και το προσωπικό ήθος. Το παράδειγμα του Σάκη Καραγιωργα που συνδύαζε τις ιδιότητες του πολιτικού και του δασκάλου με πνευματική εμβέλεια, θέληση και υψηλό ήθος, είναι χαρακτηριστικό.

Ένα άλλο σημείο που πρέπει να εξετασθεί είναι πώς ένα περιφερειακό πανεπιστήμιο με τα προγράμματα ορισμένων από τα στελέχη του, μπορεί να συμβάλει στην πολιτιστική αναβάθμιση της περιοχής: στην βελτίωση της ποιότητας ζωής και υγείας, στην αύξηση προσδοκιών και ελπίδων, στην κοινωνική εξέλιξη γενικότερα. Ο συνδυασμός της προσφοράς περίθαλψης και πολιτιστικού έργου από τον ίδιο φορέα αποδείχθηκε επιτυχία στην περιοχή της Θράκης.

Στη Θράκη, στον τομέα της παροχής ψυχιατρικών υπηρεσιών, καταβάλλεται από πολλά χρόνια προσπάθεια να συνδυαστεί η λειτουργία και το έργο του αντίστοιχου πανεπιστημιακού τομέα με την οργάνωση ενός πρωτοποριακού συστήματος προσφοράς υπηρεσιών αυτού του τύπου. Πρόκειται για δραστηριότητες που εκφράζουν σαφή πολιτική και κοινωνική ευαισθησία, αλλά αποφεύγεται συστηματικά η σύνδεσή τους με οποιοδήποτε κομματικό χώρο. Κατωτέρω θα δοθεί μια περιληπτική περιγραφή αυτών των δραστηριοτήτων.

Σε όλη την έκταση του Νομού Έβρου έχει δημιουργηθεί ένα δίκτυο παροχής υπηρεσιών ψυχιατρικής και ψυχολογικής υποστήριξης το οποίο στηρίζεται στις αρχές της κοινοτικής ψυχιατρικής, της πρόληψης, στα πλαίσια ουσιαστικά μόνο, της περίθαλψης. Διάφορα κλιμάκια μιας Κινητής Μονάδας

Υπαίθρου, επισκέπτονται μια ημέρα την εβδομάδα τις κυριότερες πόλεις του Νομού (Σαμοθράκη, Φέρες, Σουφλί, Διδυμότειχο, Ορεστιάδα, Δίκαια) και προσφέρουν ψυχολογική και ψυχιατρική μέριμνα. Επισκέπτονται επίσης τα χωριά, παρακολουθούν ασθενείς και οικογένειες ασθενών στο σπίτι, οργανώνουν ενημερωτικές συζητήσεις για διάφορα θέματα σε συλλόγους, σχολεία, κοινοτικά καταστήματα. Η αγωγή κοινότητας, δηλαδή η ενημέρωση και στενή συνεργασία με κοινοτάρχες, δασκάλους, ιατρούς, κλήρο, αστυνομία κ.λ.π., εντάσσεται στα πλαίσια της παροχής υπηρεσιών ψυχικής υγείας. Τα κλιμάκια αποτελούνται από ψυχιάτρους, παιδοψυχιάτρους, ψυχολόγους, λογοθεραπευτές, κοινωνικούς λειτουργούς, νοσηλευτές. Παρακολουθούν συστηματικά αρκετές εκατοντάδες ψυχωσικών. Λόγω της τακτικής αυτής παρακολούθησης έχει μειωθεί σε σημαντικό βαθμό η συχνότητα και η ένταση των υποτροπών και έχει σχεδόν μηδενιστεί ο αριθμός των ακουσίων εισαγωγών και των μεταφορών ασθενών στα μεγάλα ψυχιατρεία, εκτός του Νομού.

Στην πόλη της Αλεξανδρούπολης λειτουργεί ένα δίκτυο ενδιάμεσων δομών. Υπάρχει Κέντρο Ψυχικής Υγείας και Ιατροπαιδαγωγικός Σταθμός, νοσοκομείο ημέρας, δύο οικοτροφεία τα οποία φιλοξενούν χρόνιους ασθενείς νοσηλευόμενους, παλαιότερα, στα ψυχιατρεία Θεσσαλονίκης και Λέρου. Έχουν επίσης δημιουργηθεί θέσεις προστατευμένης εργασίας και πολλοί άρρωστοι διαβιούν σε προστατευμένα διαμερίσματα.

Στην πόλη της Αλεξανδρούπολης και σε πτέρυγα του περιφερειακού νοσοκομείου στεγάζεται η Πανεπιστημιακή Ψυχιατρική Κλινική, η οποία διαθέτει και τμήμα οξέων διεγερτικών περιστατικών. Όλα τα χρήζοντα ψυχιατρικής νοσοκομειακής περίθαλψης περιστατικά, αντιμετωπίζονται εκεί. Οι κρίσεις αντιμετωπίζονται με ταχείς θεραπευτικούς ρυθμούς και οι άρρωστοι επανέρχονται σε λίγες μέρες, πάλι, στη φροντίδα της Κινητής Μονάδας. Η Πανεπιστημιακή Κλινική και η Κινητή Μονάδα εξυπηρετούν, όχι μόνο τους κατοίκους της Αλεξανδρούπολης και του Εβρου, αλλά ένα σημαντικό τμήμα κατοίκων των γειτονικών νομών της Θράκης, συμπεριλαμβανομένης και της μουσουλμανικής μειονότητας.

Υπάρχει στενή συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση και διοίκηση του Νοσοκομείου, οι οποίες συνεργάζονται σε διάφορα προγράμματα της Ε.Ο.Κ., εκπαίδευσης στελεχών της ψυχικής υγείας και δημιουργίας θέσεων απασχόλησης αλλά και για μειονεκτούντα άτομα με ψυχικά προβλήματα. Παράλληλα οι κοινές δραστηριότητες με επαγγελματικούς συλλόγους, (δασκάλων, εμπόρων, ιατρών, φαρμακοποιών, κ.ά.) πολιτιστικούς συλλόγους, συλλόγους γονέων, κ.λ.π. οδηγούν σε μια πολιτιστική διαδικασία αλληλεπίδρασης, η οποία συχνά παίρνει τη μορφή κύκλων σεμιναρίων και ανοιχτών συζητήσεων ή διαλόγου από τα μαζικά μέσα ενημέρωσης όπου θίγεται η ψυχολογική διάσταση κοινωνικών ή άλλων ευρύτερου ενδιαφέροντος ζητημάτων. Οι ανωτέρω δραστηριότητες αποτελούν ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ανάπτυξης σχέσεων επικοινωνίας των στελεχών ενός πανεπιστημίου με διάφορους φορείς εξουσίας, πρόσωπα κύρους, πνευματικούς ανθρώπους, που από τη θέση τους συμβάλλουν στην πολιτιστική αναβάθμιση της περιοχής. Παράλληλα, μέσω της παροχής υπηρεσιών ενσωματώνεται, ομαλότερα, η πανεπιστημιακή οικογένεια (μέλη ΔΕΠ και φοιτητές) στην κοινωνική ζωή του συγκεκριμένου ακριτικού διαμερίσματος της χώρας.